

העץ וכו'. ג"ז מימרא דרב חסדא שעל המוס"ק מברכין עליו בורא מיני בשמים : ואם היה פרי וכו'. ג"ז שם מימרא דמר זוטרא : ומ"ש ועל הכל וכו'. זה פשוט שבורא מיני בשמים הוא ברכה כוללת בשמים כמו שהכל בכל מיני מין :

ב אין מברכין על המוגמר וכו' . (ספ) א"ר זירא אמר רבה בר ירמיה מאומתי מברכין על הריח משתעלה תמרתו . כיומר ואע"פ שעדיין לא הריח : וביצד מברכין עליו פרק כ"ד מברכין (ספ) א"ר חייא ברבי דאבא בר נחמני אמר רב חסדא אמר רב כל המוגמרות מברכים עליהם בורא עני בשמים חוץ ממוסק שמן חיה הוא שמברכין עליו בורא מיני בשמים מיתבי אין מברכין בורא עני בשמים אלא על אפרסמון של בית רבי ושל בית קיסר ועל ההדס שכל מקום חיובתא . ופירש"י מברכין עליהם בורא עני בשמים ואף ע"פ שגמרף ואינו צעין אלא שהסימור עולה . מיתבי אין מברכין עני בשמים אלא על אפרסמון שהעץ ענמו בל לפניו . של בית רבי ושל קיסר נקט משום שאינו מאוי אלא בבית מלכים ובעלי גדולה . ועל ההדס שכל מקום והוא הדין לכל הדומים להם שהעץ ענמו מריח בלא שריפה אלא דהדס שכיח ודברו חכמים בזה ב"מ . והרי"ף והרא"ש כתבו להאי מימרא דרב חסדא ונ"ל שלא היו גורסין חיובתא אלא חסדא דהדס וכל דמיי ליה וכן היה גורס רבנו וכמו שכתבו התוספות שגורס בה"ג כלומר כל דמי שערקו להריח לאפוקי תפוחים וחנותים שאין עיקרם להריח אלא לאכול . והא פשיטא שמה שאמרו שעל כל המוגמרות מברכין בורא עני בשמים אינו אלא כשהוא מין עץ וממילא נשמע שאם הוא מין עשב מברך בורא עשבי בשמים :

ג שמן של אפרסמון וכו' . (ספ) מימרא דרבי יוחנן : אבל שמן זית וכו' . (ספ) אמר רב אדא בר אבהו האי כשרתא מברכין עליוהי בורא עני בשמים אכל משחא כבישא לא ורב כהנא אמר אפילו משחא כבישא אכל משחא עמינא לא כהרדעי אמרי אפילו משחא עמינא ופסק הרי"ף כהרדעי וכתבו התוספות בשם ר"ח דמשחא כבישא היינו שכובשין שומשמן וורד ועני בשמים זמן מרובה וקולטין השומשמן הריח של בשמים וסוחטין וסוחטין אותו ויש בו ריח בשמים ומשחא עמינא קרוב לסחינתו נותנים עליהם עני בשמים ואינו קולט כל כך הריח . וכשרתא כתב בעל הערוך עיקרו שמן ומעריבין בו כמה מינין מעני בשמים שמכרכין אותו מעשה דוקא מפוטס ורבינו שכתב שמן ששמו וכו' דהיינו כשרתא נראה שהיה גורס בגמרא האי כשרתא מברך עליה במ"ז וגם ה"ר מנוח כתב שאפשר שגירסת רבינו היתה כן והכי משתבר לפי שיש בו ריח מהרבה מיני בשמים . ומה שפירש ר"ח כמשחא כבישא נראה שלדעת רבינו אין מברכין עליו שהרי כתב בסוף הפרק שהמריח כנגדים מוגמרים אינו מברך

שמן ערב . אבל שמן זית שכבשו או שמחנו עד שחזר ריחו נודף מברך עליו בורא עני בשמים . שמן שבשמו בעין שמן המשחה מברך

א טור א"ח סי' ר"ח סמ"ג עשין כ"ז : ב יור א"ח סי' רט"ז סמ"ג עשין כ"ז :

לחם משנה

מפני שכולן פירות העץ כלומר וכי קאמר על העץ ועל פרי העץ שפיר קאמר אכל אס קאמר על הגפן ועל פרי הגפן והוא אכל תפוחים לאו שפיר קאמר דאין זה פרי הגפן . ומ"מ מרישא דלישניה דרבינו ז"ל איכא למידק איפכא דמדתכא אכל אס אכל בשר ושמה יין משמע בתפוח דלפטר בברכת היין כדכתבו ההגהות דאי לא לאשמעין רבותא דאכל תפוחים ושמה יין דהוי רבותא טפי כדכתב הרא"ש ז"ל :

הביאו

הנחות מיימוניות

[א] וכן כתב ר"י שלא לחלק וכן ר"ח ודלא כמחזורין שכתוב בהן דהותמין אחר היין על הגפן ועל פרי הגפן ע"כ : [ב] בפרק כיצד מברכין אמר רב עמרם ולא פליגי הא לן והא להו : * [כתב השו"ת ומיהו ישנו בכל הנוסחאות וקורין אותה מעין שלש אע"פ שנתקנה מעין ארבע שאין קורין אותה אלא ע"ש השלש שהם דאורייתא וע"ש : [ג] וכן פירח ואין כאן חתימה בשתים לפי שהארץ מוציאה המחיה והפירות : פ"ט [ד] כתב מורי רבינו אנו מושק"ש כיון דפרי העץ הוא מברכין על ריחו כעל של אחריו וחבושין : * [כתב הר"ם דעל ריח קנה וקנמן וכיוצא בהם מברך בורא עני בשמים והרא"ש כתב בריך שנתן ריח טוב בפירות כיון שעיקרו לאכילה הוי כאתרוג :

שיריה להקדים מקדים במקום מקדים את החביב תחלה נראה שאינו מפרש כפירוש ה"ר יונה והרא"ש דחביב היינו אותו שחביב עליו ברוב הפעמים אלא סובר דחביב היינו אותו שהוא חפץ בו עתה יותר וזהו שסבב אי זה שיריה להקדים כלומר אותו המין שהוא רוצה בו עכשיו יותר מחבירו ולכן הוא רוצה להקדימו דסתמא דמילתא מינא דחביב עליה דאניש מקדים ליה הילכך כיון שהוא חביב עכשיו עליו יותר מקדים אותו : כתב הרמ"ך וכל הקודם בספוק קודם לברכה חיה למה פסק כרבי יודא דייחיד הוא והיה דכל המוקדם בספוק קודם לברכה בשניהם חביבים מפרשים לה רבותי עכ"ל , וזמה שכתבתי בסתלקה תמיהתו :

יד ברכה אחת שהיא מעין שלש וכו' . בסוף פ' כיצד מברכין (ברכות דף מ"ד) א"ל אביי לרב דיימי מאי ניהו ברכה אחת מעין שלש א"ל אפירי דעץ על העץ ועל פרי העץ וכו' דה' המינין על המחיה וכו' וחוחם על הארץ ועל המחיה אפירי במאי חחיס רב חסדא אמר על הארץ ועל הפירות ורבי יוחנן אמר על הארץ ועל פירותיה ולא פליגי הא לן הא להו כלומר רב חסדא שהיה מבבל אמר על הפירות ורבי יוחנן שהיה מא"י אמר על פירותיה :

וכתב רבינו יונה שאין לומר על תרומת השדה אלא בה' מינין בלבד דבהו שייך לשון תרומה שנאמר ויחלל תרומות שדי אכל בנוסחת הרי"ף ורבינו איתיה . וראיית ה"ר יונה אינה מוכרעת דאיכא למימר דפרי ויין תרומות שדי נמי הם . וכח עור ה"ר יונה ואע"פ שיש בה מעין ברכה רביעית לא אמרו מעין ד' לפי שלא הזכירו אלא ג' של תורה : ועל מ"ש רבינו שעל היין הוא חוחם על הארץ ועל הפירות . כתב הרא"ש ד' אלו חוחמים על הארץ ועל פרי הגפן עכ"ל וה"ר יונה והרא"ש כתבו

כהרא"ש ד' וכמ"ג בשם ר"י כתב כדברי רבינו . ועם מחלוקת זה משום דגמרא אמרינן דחחיס אפירי על הארץ ועל הפירות וברכת היין לא נזכרה שם . רבינו סבר דבכלל ברכת הפירות היא ומפני כך לא הזכירה ואע"פ שבתפוחית ברכה אחרונה מתחיל על הגפן ועל פרי הגפן מכל מקום בחתימת הברכה משמע ליה דכמו חתימת ברכת הפירות היא והרא"ש ד' סבר דלא הולכין להזכירה משום דמברכה ראשונה שמעין שלעולם על היין אינו מזכיר בשם כולל אלא בשם פרטי הילכך ממילא משמע שברכה אחרונה גם בחתימתה מזכיר שם פרטי :

פ"ט א בשם שאסור ליהנות וכו' . פרק כיצד מברכין (דף מ"ג) אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב מנין שמברכין על הריח שנאמר כל הנשמה תהלל יה זהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו הוי אומר זה הריח : וביצד מברך וכו' . כך מתבאר מתוך מה שחילקו שם בגמרא בלא הוא מין עץ או מין עשב : ומ"ש ואם לא היה מן

שמן ערב . אבל שמן זית שכבשו או שמחנו עד שחזר ריחו נודף מברך עליו בורא עני בשמים . שמן שבשמו בעין שמן המשחה מברך

א טור א"ח סי' ר"ח סמ"ג עשין כ"ז : ב יור א"ח סי' רט"ז סמ"ג עשין כ"ז :

(דף מ"ח) מחלוקת כשנכנסותיון שוה וכו' דפירוש אומר הדברים הם כפירוש רש"י ז"ל ורבינו פסק כחכמים ולכן כתב דלעולם מברך על החביב אכל זה הדין דהאחד פוטר טעמא דנפשיה הוא :

מז אכל אס אכל בשר ושמה יין וכו' . כתב הרב בית יוסף בסיומ ר"ח דיש לדקדק דרבינו סובר כהרא"ש ז"ל דאיכא דאכל תפוחים ושמה יין אע"פ שכולם פרי העץ הם מכ"מ מברך על כל אחד בפני עצמו וטעמו משום דרבינו כתב כאן בסוף דבריו

מגדל עז

ברכה אחת שהיא מעין שלש ע"ד חוחם בשתיים על הארץ ועל הפירות . פ' כיצד מברכין (דף מ"ד) : כתב הרא"ש ז"ל אלו חוחמים על היין על הארץ ועל פרי הגפן עכ"ל : ואני אומר זאת התמיהה לא ראוינה גירסתה כפירי ולרשם ולא טעמיה מנחותיו כ"ע ועיקרה פרק כיצד מברכין : ואם היה בלאך ישראל כו' עד סוף הפרק . פרק כיצד מברכין :

פ"ט בשם שאסור לאדם כו' עד קודם ברכה . פרק כיצד מברכין (דף מ"ג) וזכרונותיו וזמננות נדה פרק בא סימן : וביצד מברכין על ריח טוב כו' עד ויכולא בה בורא עני בשמים . פרק כיצד מברכין (דף מ"ד) :

מברך לפי שאין שם עיקר הבושם אלא ריח בלא עיקר ולכן נראה שרבינו מפרש דמשחא כבישא ומשחא פחינא היינו שהשמן זית לבדו בלא שום בושם כובשין או פוחתין אותו עד שריחו נודף: הביאו לפניו שמן וכו'. שם (מ"ג): ח"ל הביאו לפניו שמן והדם ב"ש אומרים מברך על השמן ופוטרו את ההדם וכו' אומרים מברך על ההדם ופוטרו את השמן כך

הורד אלא מהפרי הנזכר בחוכו מברכין עליו בע"כ כיון שנזכר מדבר הנזכר בחוכו וכן כתב הרא"ש זכרנו לזכרה: וכתב ה"ר יונה שהראש"ד חלוק בדבר דל"ל דעל מי הורד והלבושה והמאכלי אינו מברך אלא במ"ב:

הוא גירסת הרי"ף אמר ר"ג אני חכרע שמן זכינו לריחו וזכינו לסיכתו הדם לריחו זכינו לסיכתו לא זכינו אמר רבי יוחנן הלכה כדברי המכרע רב פפא חיקלע לבי רב הונא. בריה דרב חיפק איתיה לקמיהו שמן והדם שקל רב פפא בריך להדם ברישא והדר בריך לשמן אמר ליה לא ס"ל מר הלכה כדברי המכרע אמר ליה הכי אמר רבא הלכה כב"ה ולא היא לאשתמוטי נפשיה הוא דעבד כך כתוב בנחמאחות. ופסק הרי"ף כב"ה. וכתבו החוספוט דמשמע שלא היה צפספו ולא היא וז"ל שח"פ שישנו צפספו לא רצה לפסוק כר"ג משום דלא מכרע הוא אלא נותן טעם לדברי ב"ש ומ"ס ולא היא לא נחזינו לומר שאין הלכה כב"ה אלא שצדק לא אמר כן. ומה שכתב רבינו מקני שברכה אחת לפיהן אינו טעם למה מברך על ההדם אלא הוא טעם למה פוטר את השמן:

ד היו לפניו בושם שהוא עץ וכו'. זה פשוט: וכתב הטור וז"ל וראה שם היו לפניו עצי בשמים ועשבי בשמים ומיני בשמים וזכר מיני בשמים פטר הכל שהכל מיני בשמים אבל כשעצי בשמים ועשבי בשמים לפניו אז נריך לברך על כל אחד וכן יראה דעת הרמב"ם שכתב היו לפניו בושם שהוא עץ ובושם שהוא עשב מברך על כל אחד ואחד לבד ולא הזכיר מיני בשמים עמיהם אבל ר"ע כתב היו לפניו שלשה מינים עצי בשמים ועשבי בשמים ומיני בשמים מברך על כל אחד בפני עצמו עכ"ל. ואני אומר שדברי ר"ע אינן אלא לכתחילה דאילו בדיעבד על כולם אם אמר בורא מיני בשמים יא. והשחא י"ל שרבינו ור"ע לא פליגי דלא נקט רבינו בדוקא עץ ועשב דה"ה אם היה עמיהם דבר שאינו לא עץ ולא עשב דלכתחילה מברך על כל אחד ואחד ברכה הראויה לו וכדברי ר"ע: הביאו לפניו יין ושמן וכו'. כבר נזכר זה סוף פ"ז מהלכות אלו ושנאו רבינו כאן לפי שהוא עסוק בדיוני הריח:

ה דבר שהוא ספק וכו'. כן כתבו החוספוט דפסק כיוצא מברכין (ברכות מ"ג) בשם הר"מ מקולי: בושם שערבנו הכולל מ"ג פשוט הוא: נכנס לחנוטה של בושם. ברייתא בברכות פרק אלו דברים (דף כ"ג) ואיתא נמי בירושלמי פרק הכוזה היה יושב בחנוטה של בושם כל היום אינו מברך אלא אחת אבל אם היה נכנס ויוצא מברך על כל פעם ופעם: ה השושנה וחלפי המים מברכים וכו'. שושנה אינו ורד שהרי כתב במדוך הורד וכו' וז"ל מהו שושנה, ובפרק כיוצא מברכין (שם מ"ג): ח"ל חנוגל אמר רב הני חלפי דיימא מברכין עליה בע"כ ופירש"י שהוא שכולת נרד וקורין לו אישפ"ג. ורבינו יונה כתב שהוא רוממרי"ן: נרגים של גנה וכו' שם מיימרא דרב משעריא ופירש"י דהיינו חננלל השרון. ורבינו יונה כתב ש"ה שהוא לירי"הו בלעז ויש בכל אחד ואחד עלים לבנים: הורד ומי הורד- והלבושה וכו'. כתב רבינו

עליו בורא מיני בשמים. הביאו לפניו שמן והדם מברך על ההדם ופוטרו את השמן מפני שברכה אחת לשתיהן והוא עצי בשמים: ד היו לפניו בושם שהוא עץ ובושם שהוא עשב אין ברכה אחת מהן פוטרת את חבירו. אלא מברך על זה לעצמו ועל זה לעצמו. "הביאו לפניו יין ושמן אוהו יין בימינו ושמן בשמאלו ומברך על היין ושותתו וחוזר ומברך על השמן ומריח בו ומחו בראש השמש. ואם היה השמש תלמיד חכם טחו בכותל: ה דבר שהוא ספק אם מן העץ אם מן האדמה מברך עליו בבורא מיני בשמים. בושם שעירבו הכולל ממיני הרבה מברך עליו בורא מיני בשמים. נכנס לחנוטה של בושם שיש בה מיני הרבה מברך עליו בורא מיני בשמים. יאם ישב שם כל היום כולו אינו מברך אלא אחת. נכנס ויצא נכנס ויצא מברך על כל [ב] פעם ופעם: ה השושנה וחלפי המים מברכין עליהן בורא עצי בשמים. נרגים של גינה בורא עצי בשמים ושל שדה בורא עשבי בשמים. הורד ומי הורד והלבושה והמסמכי וכיוצא בהן בורא עצי בשמים: ה השלשה מיני ריח טוב אין מברכין עליהן ואלו הן. ריח טוב שאסור להריח בו. וריח טוב שעשוי להעביר ריח רע. וריח טוב שלא נעשה [ה] להריח בעצמו של ריח זה: ה כיצד בשמים של עכו"ם ובשמים של ערוה מן העריות אין מברכין עליהן לפי שאסור להריח בהן. בשמים של מתים ובשמים של בית הכסא ושמן העשוי להעביר את הזוהמא אין מברכין עליהן לפי שנעשו להעביר ריח רע. מוגמר שמגמרין בו את הכלים ואת הבגדים אין מברכין עליהן לפי שלא נעשה להריח [ה] בעצמו של מוגמר. וכן המריח בבגדים שהן מוגמרים אינו מברך לפי שאין שם עיקר בושם אלא ריח בלא עיקר: ה בשמים של מסיבה של עכו"ם אין מברכין עליהם שסתם מסיבת עכו"ם לעכו"ם. היה מהלך חוץ לדרך והריח ריח טוב. אם רוב העיר עכו"ם אינו מברך. ואם רוב ישראל מברך. נתערב ריח שמברכין עליו בריח שאין מברכין עליו הולכין אחרי הרוב:

פרק עשירי

א ברכות אחרות ודברים אחרים הרבה שאין בהן פתיחה ולא חתימה תיקנו חכמים דרך שבח והודיה להקב"ה. כמו ברכות התפלה שכבר כתבנום

א טור א"ח ס' ר"ב: ב טור ס' ר"ז: ג טור ס' ר"ע: ד טור ס' ר"ז: ה טור ס':

למרחק או להקיצו דם וזינאיתו מהם דברים שאין בהם לא פתיחה ולא חתימה והברכות האלו

משנה למלך

פ"ט ג הביאו לפניו שמן והדם מברך על ההדם וכו'. פלוגתא דב"ש וב"ה דב"ש כיוצא מברכין ופסק כב"ה וכן פסק הרי"ף. ובגמרא אמרין אמר ר"ג אני חכרע שמן זכינו לריחו וזכינו לסיכתו וכו' ח"ל יוחנן הלכה כדברי המכרע. ובתנן מרן שלא רצה לפסוק כר"ג משום דלאו מכרע הוא אלא נותן טעם לדברי ב"ש. ואני תמיה דלא היה נריך לטעם זה דאילו אמר ח"ל דר"ג היה מכרע גמור מ"מ לא היה הלכה כמותו משום דכלל זה לא נאמר כי אם במשנה ולא בביריתא. כן אמר שקושא זו היא על הרא"ש ג"כ דנפק כיוצא מברכין כתב כדברי מרן דהכרע ר"ג לאו הכרע היא אלא שנתן טעם לדברי ב"ש והרא"ש עצמו בפ"ק דקידושין עלה דשן ועין כתב בפירושו דכלל זה דהלכה כדברי המכרע לא נאמר בביריתא. ואולי דקושטא דמילתא נקטו דלף אם היתה הכרע זו דר"ג:

מגדל עוז

שלשה מיני ריח טוב כו' עד סוף הפרק. פרק אלו דברים (דף כ"א ג'): פ"י ברכות אחרות כו' עד למה שאירע עהה. פרק הכוזה:

אבל ראב"ה כתב שמברכין עליו המריח בו ובי"מ מורי הר"ף מצרפת ע"כ:

לחם משנה

פ"ט ד הביאו לפניו שמן ויין וכו'. ברייתא היא בפרק כיוצא מברכין (דף מ"ג): הביאו לפניו שמן ויין וכו'. וקשה דמכאן נראה דמפרש רבינו שלא בזמן הסעודה וכדפירש הראש"ד ז"ל בהשגות לעיל סוף פ"ז ושם נראה שרבינו מפרשה על היין של ברכה וח"כ קשה מניין לו מה שכתב שם כיון שהוא מפרש כאן על יין של רשות ומאין למד שמביאין זה בחוך הסעודה וכו'. ואולי דהוא מפרש לענין של ברכה כדכתב לעיל ומ"מ כתב כאן דלמד לענין יין של רשות דה"ל כיון דהוי יין של רשות יברך על השמן תחלה קא משמע לן:

במתי' לא היתה הכרעה לפי שלא נא כי אם נחת טעם לדברי ב"ש. (א"ס עיין מ"ס הכ המכרע בפ"א מהלכות בית הבחירה דין ח' בלורק):

הנהגות מיימוניות

[ב] כתב מורי רבינו שיחיה ג"ל דמייירי שאין דעתו לחזור מיד אבל דעתו לחזור מיד לא אסח דעתיה: [ג] אבל מורי שיחיה כתב דעל שרשים מברך עשבי בשמים: [ד] וכן בתוספות פרק אלו דברים: [ה] והיה אחרון וכיוצא בו שאוכלו והעלה ריח שאין מברכין על הריח כיון שלא לקחו להריח תוספות. וכן אחרון של מצוה כתב רבינו שמוחה דלאו לריח עבידא ואין מברכין עליו